

Theoretical Approaches to the Study of the Image of Historical Figures in Literature

Erkaboyeva Nargiza Zafarjon qizi

Namangan region, Davlatobod district

Secondary school No. 33

English language teacher

Abstract

This thesis examines the theoretical foundations of studying the image of historical figures in literary works. The research focuses on the interdisciplinary nature of historical image analysis, combining literary studies, cultural theory, narratology, and semiotics. The study highlights how historical figures are transformed into artistic images through authorial interpretation, ideological positioning, and cultural memory. The findings show that the image of a historical figure should be understood not as a direct reflection of historical reality but as a culturally and aesthetically constructed phenomenon shaped by literary conventions and historical consciousness.

Keywords: historical figure, literary image, theoretical approaches, cultural memory, narratology, semiotics, historical consciousness.

Annotatsiya

Ushbu tezis tarixiy shaxs obrazining adabiyotda o'rganilishiga doir nazariy yondashuvlarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda tarixiy shaxs obrazini o'rganish adabiyotshunoslik, madaniyatshunoslik, narratologiya va semiotika fanlari kesishmasida shakllanuvchi murakkab hodisa sifatida talqin qilinadi. Natijalarga ko'ra, tarixiy shaxs obrazi tarixiy haqiqatning bevosita aks ettirilishi emas, balki muallif

dunyoqarashi, estetik tamoyillari va madaniy xotira asosida yaratilgan badiiy konstruksiyadir.

Kalit soʻzlar: tarixiy shaxs obrazi, nazariy yondashuvlar, badiiy talqin, madaniy xotira, narrativ, semiotika.

Tarixiy shaxs obrazini adabiy asarlarda oʻrganish adabiyotshunoslikning muhim nazariy muammolaridan biri hisoblanadi. Tarixiy shaxs badiiy matnda oddiy tarixiy faktlar majmui sifatida emas, balki muallifning estetik qarashlari, mafkuraviy pozitsiyasi va davr ruhini mujassamlashtiruvchi badiiy obraz sifatida namoyon boʻladi. Shu sababli tarixiy shaxs obrazini tahlil qilish faqat tarixiylik mezonlari bilan cheklanmay, adabiy-nazariy yondashuvlarni ham talab etadi.

Adabiyotshunoslikda tarixiy shaxs obrazining nazariy talqini, avvalo, tarix va badiiyat munosabati masalasi bilan bogʻliq holda oʻrganiladi. Tarixiy asar muallifi real tarixiy shaxsga murojaat qilar ekan, uni badiiy qayta ishlaydi, tanlaydi va muayyan estetik maqsadga boʻysundiradi. Shu nuqtai nazardan, tarixiy shaxs obrazi tarixiy haqiqatning nusxasi emas, balki badiiy talqin mahsuli hisoblanadi.

Narratologik yondashuvga koʻra, tarixiy shaxs obrazi muallif tomonidan tanlangan narrativ strategiya orqali shakllanadi. Muallif tarixiy shaxsni qaysi voqealar orqali tasvirlashi, qanday tavsiflar berishi va qaysi jihatlarni urgʻulashi orqali oʻquvchi ongida muayyan obrazni yaratadi. Bu jarayonda tarixiy shaxsning real biografiyasi selektiv tarzda qayta quriladi va badiiy mantiqqa moslashtiriladi.

Semiotik yondashuv tarixiy shaxs obrazini belgilar tizimi sifatida talqin qiladi. Yuriy Lotman taʼkidlaganidek, tarixiy obraz madaniy xotiraning belgisi shaklidir. Tarixiy shaxs obrazida qoʻllaniladigan ramzlar, metaforalar va leksik birliklar jamiyatning

tarixiy ongida shakllangan ma'nolarni o'zida mujassamlashtiradi. Shu bois tarixiy shaxs obrazi madaniy kodlar orqali o'qiladi va talqin etiladi.

Madaniyatshunoslik yondashuvi esa tarixiy shaxs obrazini jamiyat qadriyatlari va ideologiyasi bilan bog'liq holda tahlil qiladi. Har bir davr o'z tarixiy shaxslarini qayta talqin qiladi va ularni zamon talablari asosida baholaydi. Natijada bitta tarixiy shaxs turli adabiy davrlarda turlicha obrazlarda namoyon bo'lishi mumkin. Bu holat tarixiy shaxs obrazining dinamik va o'zgaruvchan xarakterga ega ekanini ko'rsatadi.

Hayden White nazariyasiga ko'ra, tarixiy matnlar ham badiiy narrativlarga xos tuzilishga ega bo'lib, tarixiy shaxs obrazi muallif tomonidan tanlangan semantik va ideologik model asosida yaratiladi. Demak, tarixiy shaxs obrazi obyektiv tarixiy haqiqat emas, balki muayyan nazariy va estetik pozitsiyaning ifodasidir.

Shu jihatdan, tarixiy shaxs obrazini nazariy o'rganishda quyidagi jihatlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- tarix va badiiyat munosabati;
- muallif pozitsiyasi va narrativ strategiya;
- madaniy xotira va ideologik omillar;
- semiotik va ramziy vositalar;
- tarixiy shaxs obrazining estetik funksiyasi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarixiy shaxs obrazining nazariy o'rganilishi uni real tarixiy shaxs sifatida emas, balki badiiy, madaniy va ideologik konstruksiya sifatida talqin qilish imkonini beradi. Adabiyotda tarixiy shaxs obrazi muallif dunyoqarashi, davr mafkurasi va estetik mezonlar bilan uzviy bog'liq holda shakllanadi. Shu bois tarixiy shaxs

obrazini tahlil qilishda kompleks nazariy yondashuvlardan foydalanish ilmiy jihatdan muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lotman Yu. Culture and Explosion. – Moscow, 1992.
2. White H. Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe. – Baltimore, 1973.
3. Eagleton T. Literary Theory: An Introduction. – Oxford, 2008.
4. Burke P. History and Social Theory. – Cambridge, 2005.
5. Wellek R., Warren A. Theory of Literature. – New York, 1977.
6. Abrams M. H. A Glossary of Literary Terms. – Boston, 2012.
7. Greenblatt S. Renaissance Self-Fashioning. – Chicago, 1980.